

Кырк
0820
Т-82

ВСЕРОССИЙСКАЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНАЯ КОМИССИЯ ПО ЛИКВИДАЦИИ НЕГРАМОТНОСТИ ПРИ ГЛАВПОЛИТПРОСВЕТЕ

с/оп. 5254

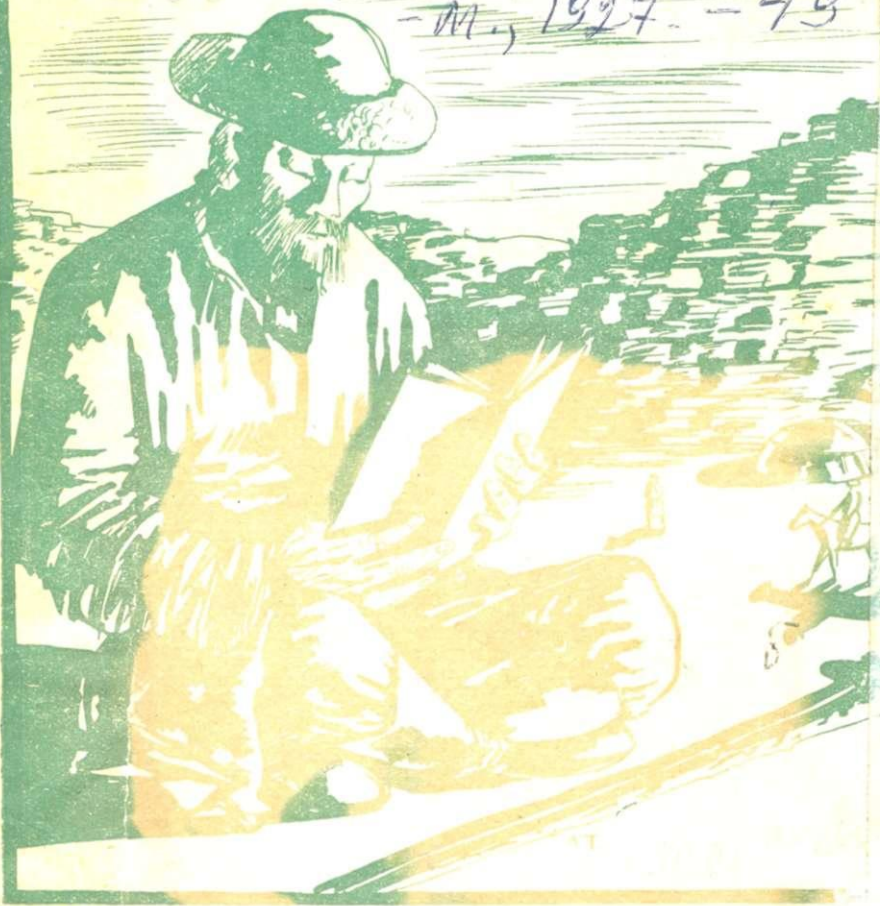
قاسم تينستان وۇلۇ

Касим Тинистан учку

وقۇۇ-جازۇۇءىيل

Окуу, жазуу, - 11

- М., 1927. - 49

كەش ساپوزۇنداعى ەلدەرەين بور بور باسماسى

مىس-كود 11127 جىل

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page.

11127 P.

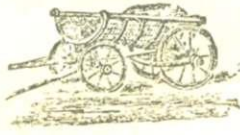
تتت

ا

ان
ات | اتا
ا - تا
اتا

رر

ببب

ارابا

اراب
بات
ارابا

ارا
تاراب
ابات

ات ارابا تارتات اراتار ابات بات اتار

15 КРАСНОГО СЭП
1958
ИЗДАТ В. А. ДОНЕЦ

ВНИИКА НА НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОМ ВМЯТНИЦА
1242
УЧЕБНОГО ЗАДАЧА И ВЪЗРАСТОВО

پ پ پ

چرا

چ چ چ

اچ
چار
چارا

پارا
اپات
ارچا

اپا
اچا
چارا

اچتا ات چاپا اچتا ات چاپا

چارارپا ارچاچارا اچا ارچا

اچ ات ات اچتا

ققق

ووو

وروق

وروق

قوق

وق

تورپوق

چوق

توق

قورقوق

قوقو

ور

چورقوق

چوقو

وقو

توق-تور و-روق و-روت

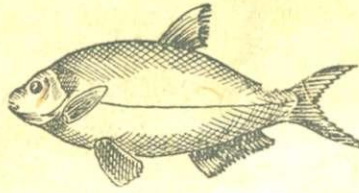
توقتور وروق وروت

اق تور-پوق-قو ار-چا بور-قوق

اق تورپوققو ارچا بورقوق

توق ات ارا با تارتار

پیدی لال

بالیق

چابقی	یر	بالیق	توقول
قاری	قیر	چاریق	قوپول
قول	قیل	بالا	یق
قولو	قیلیق	قالاق	قیق

ق-لیچ-تی اقا-ما چاب-پا قول قو-لوت-تو قی-ری-لار
قیلیچتی اققا چاپا قول قولوتتو قیریلار

قیلیق توقتو تابیلار. قولو بالتا. قول بالقا. ارچا
القاق. ائی قالپاق. اریق اتتا ال چابال، ار پالاب
باقی ال تابار.

مەم نەن

فامان

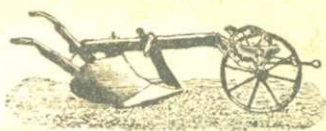
المانچى	قىلىم	نار	تام
سىنچى	چىمىن	قان	نان
قىنچى	تىپىن	قانات	مارا
يرىمچى	يقيم	مانات	مارال

ما-ناپ-تىن ال-قىي-ەي ا-چىق با-رى-نان
ماناپتىن القىيە اچىق بارىنان

ىن-تى-ماق ار-تىق
ىنتىماق ارتىق

ارپانين چارى اتقا تاماق. قىلىچتان يىتمە ارتىق.
ماناپتان قولقو الباء. مالچىنن مالى و تتو. قىر مالچىنىقى.
چارچىلىقتى قامىنىب ق چىر. ماناپتىن مالين مالچى تابقان.

سەس زى

سوقو

قاليس	زور	سان
قارين	قووز	ساز
سوت	قيسيق	اراز
اسقا	قيزيق	زار

ماناس تالاس قيسيراق
قيزالاق

ا-زير-قى سوت قا-ليس-سيز قا-را-لا-باس
ازيرقى سوت قاليسسيز قارالاباس

قىز ساتقان سوتقو تارتىلات. اقىل تابىلسا، التين
ارزان تابىلات. سالاماتتىققا قيهيز ارتىق تاماق.
ماناس تالاستا قازا تابقان.

بۇغۇ

تۇرغۇن	ورۇس	قارعا	ۇز
چالعين	قىرعىز	تۇلعا	ۇلۇت
قىرعىن	سۇغون	بۇغۇ	مۇرۇت
قىرسىق	سۇغۇم	سۇغات	تۇز

مۇ - رۇن و - رۇس قىر - عىز

مۇرۇن ورۇس قىرغىز

ا - راز بول - عون

ارزا بولعون

بۇل ۇباقتا وتتون يىسىق يىنتىماقتا بىز. ورۇس ۇلۇغۇن،

قىرعىز مانا بىن يىنتىماق بىز بولعونۇنان عانا باستىق.

يرىستىن استى يىنتىماق، يىنتىماق قىلغىلا.

ششش

ججج

جىلقى

ار عامجى	تاش	شاشار	جىل
تامچى	تالاش	چىنجىر	جىلقى
	تارتىش	تۇنجۇر	شار
تابشماق	جارىش	قىلجىر	شام

جا-قىب چىمە-جى شا-مىر

جاقىب چىمەجى شامىر

با-رى-بىز و-روقتە-توش-بۇز

بارىبىز وروقتەوشبۇز

بارىبىز مانا پتارعا قارشى تۇرابىز. ازىرقى زامان
بۇقارانىقى. مانا پ زامانىن جانا قولاق زامانىن تاقىر
جوغو تو بۇز.

دەل گىگىگ

دوگۇز

قالجىڭ	قالىڭ	داڭ	دات
قالجىڭى	ماڭقا	اڭ	دان
تىڭچى	دوگۇز	وڭ	دار
	قوگۇز	توڭ	دالدا

۱- زىر- قى زاڭ قا- لىڭ- دى جوق قىل- دى
 ازىرقى زاڭ قالىڭدى جوق قىلدى
 قالىڭ مال قاتىن، قىزىدىن چوڭ دۇشمانى. قاتىن،
 قىزعا اق تاڭ اتتى. قىرعىز قىزدارى دا وقۇشا
 تۇرغان بولۇو.

اي

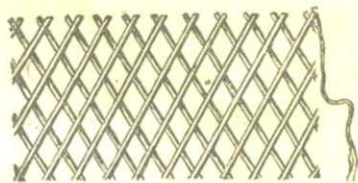
(*)
پ پ پ

سيپلىق	ۇي	قوي	اي
جىپىندىق	ۇپلۇق	قوپلۇق	ابلىق
قىپىندى	يى	قۇپقا	باي
اپال	سىيى	قۇپقۇم	ابقىن

جالچى، مالچى جانا ورتو دىپقانداردىن چوڭ دۇشمانى باي، ماناپ. باپعا جالچى جىلينا جالغىز عانا تاپعا جالدىنغان. ماناپتى بۇقارالار سىپىلاب باقباعان، يىلاب باققان.

(*) «پ» نامعاسىدا ورتودو، اياقتا «ى» نامعاسى سىپاقتۇۇ جالغانات.

گ گ گ

كەرەگە

كەرەگە، كەمەگە، ەمگەك،

بەزگەك.

كەگەشتەر چىققانى ەل

اراسى بەرەكەگە تولدۇ.

كەگەشتەر ورنوعولۇ ەلگە جىرعالچىلىق بولدۇ.

ەمگەك قىلباستان، ماگداي تەردە تىبەستەن باشقانين

تابقانين جەئەن ادامدارعا كەگەش اراسيندا ورۇن

بولبوسقو كەرەك.

تور

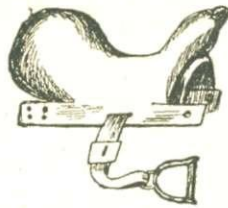

الرى

ا ا و و

بوور	وور	جا	تان
ووز	وورۇ	الى	جان
	چور		سان

ە ە

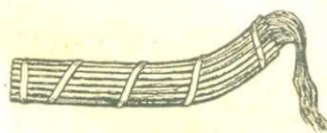

ەر

جەەك. ەەك. تەەك.

ئۇندۇ تىپىشتاردىن سوزۇلغانى.
بۇل تىپىشتاردى ەبىرەانا سوزمو تىپىش دەپ تۇشۇندۇرۇب،
وقۇچۇلاردى كوبرووك جانتىقتىرۇۇ كەرەك.

ۋۇ

ۋۇق
سۇۋۇق
سۇۋۇ
چۇۋۇ
ۋۇچ

ۋې

ء(قىباچى) (*)

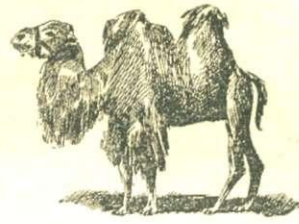

ۋې

ۋۇچ، ۋۇچ، بۇت، بۇت، ۋۇتۇر، ۋۇتۇر، ۋۇتۇر.
بۇر، بۇر، بۇچۇ، بۇلدۇ، بۇر، تۇشتۇ.

(* قىباچى تىيىش - تامعاسى مەس - دەپ وقۇتۇلسۇن

ءو توو

ءتوو

جوو، ءجوو، سوو، ءسوو، ءموور،
 ءوون، ءوونو، ءتوونو، ءتول، ءتولو،
 ءبول، ءولو، ءولۇم، ءولۇملو، ءوزۇم،
 ءوزۇملو، ءسوز، ءسوزۇم.

قاپراتتۇۇ ازامات جوودون تارتىنباس، ءجوودون
 چارچاباس. كەگەشتەر شاپلووسۇنامۇرۇنقۇ جەمەكەي
 ءبيي بولۇش قاتىشتىر يلباسين.

ءتيش

ءى

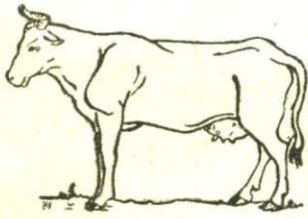

ءيت

ءسۇتتۇءيت، ءيچتى. ءيت، ءيريم سۇوعا، ءتۇشتۇ.
 ءتيشى سىنلدى. ءدوبوت، ءۇردۇ. ءدوبوتتۇ، ءدوولوت، ءۇردۇ.

قىياچىسىز يىچكەر تىكەن تىپىشتار.

ە ك گ

وگۈز

تۈلكۈ

مچكى

تەگىرمەن. تەمىر. ەگىن. ورۇك. وسۇك.
وسوك. كەسىك. كەكىلىك. كور و وگون.

كەگەش و كەوتۇ - جاردى مەنەن جالچىنىقتى.
كەمۇنىس پار تىپاسى - كەگەش و كەوتۇنۇن جە تەكچىسى.
جاش كەمۇنىستەر ساپۇزۇ - كەمۇنىس پار تىپاسىنىن
جە تەكىنچەگى.

قىرغىز تىلىندە جىبىرما تورت تىبش تامعاسى بار:

ا ب پ ت ج چ د ر ز
س ش ق ع ك گ گ ش
ل م ن و و ە ي پ

28608

ГБ Киргизской СР
1938
имени В. И. Ленина

3242

جانا قىباچى (۶) بۇلارغا قوشۇلمايت.
بۇلاردىن يچىندەگى ۋندۇۋلورۇ التى:

ا و و ە ي پ

ۋنسۇز تىبش تامعالارى ون سەگىز:

ب پ ت ج چ د
ر ز س ش ق ع
ك گ گ ش ل م ن

كوزدۇۇ سوقۇرلار.

تولوگون مۇرۇن قات تانۇۇچۇ مەس. كەكەش وكموتۇ ورنودۇ.
قات تانباغان ەبىر ادام دا قالباسين، دەگەن ۇران چىقتى. جەر-جەرگە
«ساباتسىزدىقتى جوپۇۇ مەكتەبتەرى» اچىلا باشتادى. تولوگون
ەلدىن ەيرالدى بولۇب جازىلدى.
«ۇچ اې وتكون جوق، تولوگون جازۇۇعادا، وقۇۇعادا ابدان
ملىش بولدى.»

بىركۇنۇ تولوگونگو كەلىب جولدوشتورۇ اريز-مۇگۇن اېتىشتى:
«بىرى باپعا جالدا نىب ەجۇرۇب، اقيسين الا الباعان، اريز دانيب
وكموتكو باراين دەسە، اريز جازا الباعان، بىرووگو اريز جاز
ديريب السا، قاي مەكەمەگە بارىب بەرۇۇگودا پنين تابا الباعان؛
بىرى ۇپۇمعا كىرۇۇ نۇنەبىن بىلبەگەن؛ بىرى تىپە شەلۇۇ جەردەن
جاردام الۇۇنۇن يعىن بىلە الباي قالعان. تولوگوندىن جاردام
سۇراشتى.»

تولوگون جولدوشتورعو اريز جازىب بەردى.
تولوگون: جولدوشتور، قات بىلسەكەر، كەزىت، كىتەبتەردەن
پايدالانىب، بارىن ەوزۇگور بىلبەپت-بىەلەكەر. مينا بۇل كەزىت،
كىتەبتى وكموت سىلەر ەۇچۇن چىعارىب اتات. كەزىت وقۇساگ
بارىن ەيلىب وتۇراسىك. اچاسىز، اقيسىز مەكتەپ اچىب، كەزىت،
كىتەپ تاراتىب بەرىب وتۇرعان ەوز وكموتۇگوردۇن جول-
جوبوسۇن كورو الباي، جاتقا ايقىكاردى جەدىرىب وتۇرعان سىلەردى
كوزدۇۇ سوقۇر دەپ اېتات، دەدى.

بارىدا سوقۇردۇعون موپنۇنا اليشتى. وشو كۇندون باشتاپ،
ساباتسىزدىقتى جوپۇۇ مەكتەبتەرىنە ەجونوشتۇ.

«قانداي بولسودا، موپنۇبۇزدا ەۇچ مىلدەت بار، دەپ بىلۇۇ كەرەك:
انين ەبىرىنچىسى دا-وقۇۇ، ەكىنچىسى دا-وقۇۇ ەۇچۇنچۇسۇدا-وقۇۇ»
كەكەش وكموتۇندوگۇ ار-بىر ەمگەكچى وكموتتۇ باشقارا بىلۇۇگو مىلدەتتۇۇ،

انىن ۋىستۇنۇقۇب - جازا بىلۇڭگودا مىلدەتتۇۇ . جولدوش لەنىندىن ۋىسوزۇ . جولدوش لەنىن ەمگە كچىلەردىن قامىن كوپ وپلۇدۇ . ەمگە كچى - لەردىن ەگ قىيىن دۇشمانى - ساباتسىزدىق ، دەدى . وشوندىقتان ، 8 جاشتان 50 جاشقا چەپىن كەگەش وكموتۇ ەلىندە قات تانىباغان ۋىبىر ادام بولبوسۇن ، ار - ۋىبىر ادام قات تانىۇعا مىلدەتتۇۇ ، دەپ 1919 - جىلى ، 26 - دەكە بىردە ۋوز قولۇ مەنەن جولدوش لەنىن جاردىق چىعاردى . وشوندون بەرى كەگەش وكموتۇ ساباتسىزدىقتى جوبۇۇ قامىنا كىرىشىپ جاتات .

وكتوبۇر وزگورۇشۇ 1917 - جىلدا بولعون . بۇل جىل اعان قانچا جىل تولعونۇن بىلەسىكى جولدوش ؟ بىلسەك ، ەلدە قات تانىباغاندار تولۇب جاتات ، وزگوجو ۋىبىزدىن قىرعىز ەلىندە ساباتسىزدار كەبەلە ەلەك سەن قات تانىب الدىك ، موپنۇكدا ۋى ۋىبىر مىلدەتتەن قۇتۇلدۇك . ال ەمى سەنىن موپنۇكدا مۇرۇنقۇدان دا چوڭ مىلدەت بار : سەنىن ۋوز وقۇغانىك ەلە جەتەپت . جولدوشتورۇكدۇ ەمى سەن وقۇت . كىتەبسىزگە كىتەبىكى قاپرىلىش . وشوندو لەنىندىن وسۇياتىن اقتاي الاسىك .

بادىشا زامانىندا ۋى قىرعىز ەلى .

بادىشا ۋى توروولورۇ قىرعىز ەلىنە كەلەرى مەنەن ەلە مانسابقا قىزىققان بۇزۇقتاردى كوپوتو باشتادى . مانسابتىن بارى مۇرۇنقۇ باپلار مەنەن بەكتەردىن قولۇنا ۋوتتۇ . قالىك بۇ قارانى ەگ ابال باپلاردىن اباق استىنا سالىپ بەردى . قىرعىز ەلىنىن مۇرۇنقۇداي قاپراتى ۋوچو باشتادى . قىك ەتكەن جاندى بادىشا ۋى توروولورو مەنەن بەكتەرى اباققا سالىپ ، شىبەرگە ابداپ ، اتىب - اسىب ، ابدان ەزدى . ۇشۇل ساپاساتى ارقاسىندا ، بادىشا وكموتۇ قىرعىزدى جەرىنەن ، سۇسۇنان ، اتاقونۇشۇنان اجىراتا بەردى . قىرعىز جەرىنە

بادىشا ءتورولورۇ ءوز ادامدارىن وتۇرعۇزدۇ. قىرعىز ەلى كەدەي بولۇپ، جەر-سۇسۇننان اجىراغاندان كىيىن ار-ءبىر بابدىن، ار-ءبىر ءتورونۇن قولۇندا 15 تەب، 30 داب قۇل بولۇپ قالا بەردى.

بادىشا زامانىدا اعارتۇۇ يىشتەرى.

بادىشا وكموتۇ قىرعىزغا مەكتەب اچىپ بەرگەن جوق. قىرعىزدىن ءوزنە تىلىندە الا قانداي قاعاز چىپۇگو ۇرۇقسات قىلغان جوق. ءبىرىن-سەرىن مەكتەب اچىپ، باي-ماناپ بالدارىن جىپناب، الاردى ورۇسچا وقۇتۇپ، ەلدى ەزە تۇرغان بۇزۇقۇ تىلمە چتەر داپار دووعو تىرىشتى. قالىگ بۇقاراعا قۇران وقۇعا عانا ۇرۇقسات قىلدى. بۇتكۇل اق-سەلدەلۇۇ مولدولوردۇ اقچاعا ساتىب اليب، الاردىن جاردامى مەنەن دا ەلدى ەزدى. «جاگىچا وقۇعان قاپىر بولوت، بادىشا قۇداي ەمەس، قۇداپدان كەم دا ەمەس» دەگىزىپ، شارىبات ايتقىزىپ قوبىدۇ. مىنا، وشونۇن كەسەپەتىنەن ەلدىن بارى قات تانىباي، ساباتسىز قالىپ، ءونور-بىلىمگە جەتىشە العان جوق. ءونورسۇز، ساباتسىز قالغان كىم؟ ال دا بولسو، قارا بۇقارا، قالىگ كەدەي.

ەمنە ءۇچۇن بىزدەن قوتۇر جوعولبوپت؟

قوتۇر ەلگە جايلىچ وورۇلاردىن ءبىرى-دەب سانالات. انىن جىل ساين ورۇسۇپادا بولعون ەلدەرگە زىيانى تىيەت. ورۇسۇپادا جاشاعان ەلدەر قامالىب ءۇپلورۇندو تارتۇرعاندىقتان، قابىسى ءبر جەردەگى ايل، قشتاقتار بۇتكۇلۇ مەنەن قوتۇرعا باستىرىلب ازابتانۇدا. بر-وق شاردۇۇ جەردەدە بۇل بولۇنباپت؛ بولسودا از. سەبەبى: شار قالقىنىن تۇرمۇشۇ، ايل، قشتاقتارعا قاراعاندا الدا قانچا جاقشى دووگو بولوت؛ تارتۇرۇشباپت؛ كوگۇلدورۇ كوتورۇگكۇ كەلت. انىن ءۇستونو دوقتۇر وورۇ قانالارى دا كوپ.

ال ھى بۇل قاپدان پايدا بولوت؟ دەگەن سۇرۇلور بولو قالسا، ۶وزۇبوزدۇن تۇرمۇشۇبۇزدان بولدۇ دەپ ايتۇغا تۇورا كەلت. نەگە دەسەگىز، تۇرمۇشۇبۇزدا تازالىق جوق. كيىم-كەچەگىز جۇلباپت، بۇتكۇل بو يۇبۇز كىر بولۇپ ۶جۇرو بەرەت. بۇل تازاسزدقتان ۶بىز ۇيالبايىز، مۇندان كەلە تۇرغان زيياندىدا بلبەبىز؛ كرديكتەن كەلگەن زيياندى بايقاباي، تازالىقتى بالاب، بارق قلبايبىز. منا ۇشۇنداى ناچار جۇرگونۇبۇزدون - قوتۇر وورۇسۇ ۇشۇ ۇباقتقاچەين جوعولبوى كەلەجاتت بول - ۶بىر. ەكىنچى سەبەب - ايل، قشتاقتاردان دوقتۇر، تايىبتاردان الس تۇرۇۇ؛ جانا الار ايل، قشتاق اراسندا از بولعوندۇقتان قابسى ۶بىز جەردەگى ايلدارن اراسى يراق بولۇپ، دوقتۇر تۇرغان جەردەگە جەتە البوو.

دوقتور نادەين

قۇرت - قۇمۇرسقا، چيەن - چيركەي ادامدن دۇشمانى.

چيىن، بۇرگو، ۶بىت وشولورعو وقشوعون جانديقتار كىركىمگە بۇلغانچ جەردەگە بات ەلە ۶ۇبمولوب قالات. بۇلغانچ جەردە ار ۶توردۇۇ جۇعوشتۇۇ وورۇ كوب بولوت. و شول بۇلغانچ جەردە - دەن ۇشۇ ايتىلغاندار ادامعا پايدا بولسو، وورۇ جۇعات. چيىن، بۇرگو، ۶بىت ارقالۇۇ جۇعا تۇرغان وورۇلار ۇشو كۇنگوچەين قابسى بىر ادامدار شامال - ابادان جۇعات دەپ وپلوپت. بۇل بەكەر. وورۇ جوعور جاقتا ايتىلغان چيىن، بۇرگو، ۶بىت ارقالۇۇ جۇعات. ماسالان ۶بىر ادام كەلتەوورۇسا، و شول ادامدين قانىنا توپعون ۶بىت، سوو ادامعا ۶تۇشسو، بولبوسو، سوو ادامدى چاقسا ول ادام قاديكسىز وورۇبت. انتكەنى، وورۇ ادامدين قانىنا تويۇپ بارىب سووادامدى چاققان ۶بتدين ووزۇنان وورۇلۇنۇن قانى سوو ادامعا جايىلاتدا وورۇماق وشوندون بولوت.

2 - قايتالاما كەلتە قاندا لاين چاققانينان جۇعات.

3- بۇرگودون چەچەك مەنەن چۇما جۇعات. بۇرگو چەچەك مەنەن وورۇعان ادامدى چاغيىب، انان كيىن سوو ادامدى چاقسا، ال ادام وورۇۇ بولۇۇندا شەك جوق. بولبوسو ال چۇما مەنەن وورۇعان چىچقاندى تىشتەب انان بارىب سوو ادامدى تىشتەسە وشوندوندا انىق وورۇ بولوت.

4- چىمن-چىركەي ۇچۇق وورۇسۇ مەنەن قالەرە وورۇسۇن جۇقتۇرات. قالەرا، ۇچۇق مەنەن وورۇعان ادامدىن ءۇستۇنو چىمن-چىركەي قونۇب، ميكروبوۇن بۇتۇنا جابشتىرب الات؛ اندان بارب قازان - اياقتاعى تاماققا قونۇب، ميكروبتۇ تاماققا قالتىرات: بۇل تاماقتى يچكەن ادام قادىكسىز وورۇ بولوت.

دوقتۇر ب. گوربوب

بۇلار ەسىگدە بولسۇن:

- 1) تۇرغان ءۇبۇن تازا تۇتۇۇ.
- 2) ءۇبۇن اباسى بۇزۇلباس ءۇچۇن، ءۇبۇن اباسىن الماشتىرىب تۇرۇۇ.
- 3) ءوزۇنۇن كيىگەن، جاتقان توشونچۇلورۇن جانا بۇتكوم بوپلورۇن تازا كۇتۇۇ.
- 4) قولدورۇن سامىندا ب كوبۇنچو، قارماعان بۇبۇموون، يشتەگەن جۇمۇشتۇن ارتىنان توقتوسۇز جۇۇب تۇرۇۇ.
- 5) وورۇلۇ كشى مەنەن قول بەرىب كورۇشۇدودون ساقتانۇۇ.

1916 - جىل .

1916 - جىل - ابدان قورقۇنۇچتۇ جىل. ال جىلداغى توگۇلگون جازىقسىز كەدەي قانى، بۇلكۇنگو چەپىن ەلدىن ەسىندە. وشول كەزدەگى كەدەي قانىنا سۇعارىلعان بادىشا ءتورولورۇنۇن قىلىچى بۇل كۇندودا ەلدىن كوز الدىندا تۇرات.

916 - جىلدىن وقۇياسى، كەرمەن سوعۇشۇ مەنەن باپلانىشتۇ. كەرمەن سوعۇشۇ ەكى جىلعا سوزۇلدۇ. اس - كەردىن سانى ازابدى. ۇرۇش مايدانىندا قارا قىزماق قىلۇغا جۇمۇشچۇ كەرەك بولدى. جەر - جەرگە جۇمۇشچۇ بەرىلسىن، دەپ 25 - يۇندا بۇپرۇق چىعارىلدى. ەلدىن ۇرۇپۇ قاچتى.

بۇپرۇق ابدان قاتۇۇ چىقتى. 18 جاش مەنەن 30 جاش ەكونۇن ورتو سۇنداغى ەركەك تەگىز الينسىن، جۇك تاشىي تۇرعان ۇنا، ارقان ءجىب، تەرى تەرسەك، قالتىر باي بەرىلسىن، دەپ بۇپرۇلعان. جانا ءبىزدىن قىرعىز سىپاقتۇۇ كوچموندۇۇ ەلگە بۇپرۇق وزگوچو بولدى: 18 جاشتان 42 جاشقا دەپرە قالتىرىلباي الينسىن دەلىنگەن. باي بالدارى بارباسادا بولوت، انىن وردۇنا كەدەي جالداپ جىبەرەبىز، دەپ ءتورولور، ماناپتار ءبىر جاعىنان پاراغا توپو باشتادى.

كەدەپلەر ەمىنە قىلۇۇ كەرەك؟ ۇرۇش بولسو، باپلاردىن، بادىشانىن پايداسى ۇچۇن بولۇب جاتات، ال ەمى باي بالاسى اقچا مەنەن قۇتۇلدۇ، ەولو تۇرعان ەلە جالعىز كەدەي - بى؟ ءبىز بارباپىز، ەرتە ولگون كىشى، بادىشاعادا، باپلارعا قارشى بولوبۇز، دەپ كەدەپلەر كوتورۇلۇش جاسادى.

ءبىزدىن قىرعىز جەرىندەگى ورۇستاردىن كوبۇ باپلار ەلە، وشوندۇقتان الار جالپى باپلاردىن، بادىشانىن پايداسىن كوزدوشتۇدا كەدەپلەرگە ءتورولور مەنەن بىردەشىب، قارشى چىقتى. بۇل ءيشى سەبەب بولۇب، قىرعىز، ورۇس اراسىندا ۇلۇت دۇشماندىعى تۇۇب كەتتى دا، قىرعىزدىن باي - ماناپتارىنىن كوبۇدا قالىك ەلگە قوشۇلۇب كەتتى. ال، مىندا قان توگۇلۇش باشتالدى.

قولۇندا قۇرالى جوق، جاقشى ۇيۇمداشا الباعان كەدەپلەر،
بادىشان، باپلاردىن جابدىقتۇۇ اس-كەرىنە چىدامدىق بەرە البادى.
قىرعىنعا ءتۇشتۇ. اقىرى چىدايى الباي، ول-گوندون قالعانى قىتاي
چەگىنەن ءوتو قاقچىشتى.

ال جىلداعى كوتورۇلۇشكو مىقتىلاب قاتىشقاندار پىشپەك
قىرعىزدارى مەنەن قارا قول (يسىق كول) قىرعىزدارى بولۇشتۇ.
جازىقسىز ادامداردىن قانى سۇودايى اقتى. يلىگەرتەن بەركى مەكەن
قىلىپ، كىندىك كەسىپ، كىر جۇۇعان ءوز جەرى قالدى.

قاپران ەل.

ايعىر، ات مەنەن اتان ءتوو،
ارىق قىلدى، قاپران ەل.
ولگونۇنۇن تەرىسىن
چارىق قىلدى قاپران ەل.

ايعىر، اتقا ەكى سەەر (*)
نارىق قىلدى قاپران ەل.

ءتۇردۇۇ - ءتۇردۇۇ كوچوتتۇۇ

شىرداق ساتتى قاپران ەل.

ەسكىلەرىن جاگىرتىپ،

سىرداب ساتتى، قاپران ەل.

اقتاي چىپىدى قىزىلعا

چىرماپ ساتتى قاپران ەل.

مال بازارعا پىشىرىپ،

شىپىراق ساتتى، قاپران ەل.

«ارزان شىپىراق مىندا» دەپ

ىرداب ساتتى، قاپران ەل.

(*) سەەر سومعو بارابار.

يچەرىنە تاماغىن

تابباي ءجۇروت، قاپران ەل

تاباق السا قولۇنا،

قاتتاي ءجۇروت، قاپران ەل.

پوچتوو مەنەن جىبەرگەن

قاتتاي ءجۇروت، قاپران ەل.

جاقىنىنا قاراشباي،

جاتتاي ءجۇروت، قاپران ەل.

جارتى سات تىنچ لىپ،

جاتباي ءجۇروت، قاپران ەل.

ازيرقى قيرعيزستان.

كەكەش وكموتۇ - جۇمۇشچۇلاردىن، كەدەپلەردىن جانا دېقاندانار - دىن وكموتۇ. كەكەش وكموتۇنۇن ماقساتى مۇرۇنقۇ بادىشا وكمو - تۇنۇن، بولبوسو، باپلار وكموتۇنۇن ساپاساتىنداې مەس. ەسكى وكموتۇن، ۇشۇ كۇنكۇ باپلار وكموتۇنۇن ساپاساتى، ماقساتى - از ۇلۇتۇ، كوپ ۇلۇتقا ەزدىرىپ، ەبىر تابىتى، ەبىر تابقا تەبىسەتىپ، قۇل قىلىپ بەرۇۇ. ماسالان: بادىشا وكموتۇ زامانىدا ورۇس ۇلۇتۇ كوپ بولدى جانا ەونوردۇ بولدى قيرعيززعا وقشوعون از جانا ناچار ۇلۇتۇ ەزدى. ال كەزدە باپلار تابى، كەدەپ تابىنىن ەۇستۇندو قوجو بۇندۇق قىلىپ، كەدەپى قۇل ەسەبىندە، مال ەسەبىندە بىپلەدى. كەكەش وكموتۇنۇن ماقساتى بۇعان قارشى، ەدۇنۇپودو ار ەبىر ادام بالاسى، ار ەبىر ۇلۇت تەك بولسۇن، ەبىرىن ەبىرى ەزۇۇ، كۇچسۇزدۇ كۇچتۇۇ جەب كەتۇۇ بولبوسۇن، دەپت.

كەكەش وكموتۇنۇن ۇشۇنداې ادىل ساپاساتى ارقاسىندا كەلىپ، ەبىزدىن قيرعيز سىپاقتۇۇ ەزىلگەن ەل ەوزۇنچو جۇرت بولۇپ وتۇرت. مۇرۇنقۇ باپدىن كۇلۇن چىعارىپ، وتۇنۇن الىب جۇرگون قۇلدار بۇل كۇندو وكموت باشىندا وتۇرۇپ، ەوز كەدەپ تابىنىن ماقساتىن، انىن پايداسىن وپلۇپ، قامىنا كىرىشىپ جاتات.

قيرعيزستاندا قالقتىن $55\ 60\%$ ى بەزگەك؛ مەرەز ورۇلۇ $32\ 40\%$ ؛ جۇروك ورۇ، قوتۇر 48% پىرەسەنت.

شارلەردە 185 كەرەبەتنۇۇ 4 ورۇ قانا بار. قىشتاقتاردا 250 كەرەبە. تنۇۇ 16 ورۇ قانا بار.

- 1 - بەزكەك ىستانساسى،
- 1 - بەنەرى دەسپانسىرى،
- 1 - جۇروك ورۇ دەسپانسىرى بار.

بادىشا وكموتۇ كەزىندە قيرعيز ەلىنە وقشوعون ەل، وقۇدۇ - بۇلە؟ - جوق. بۇل كۇندو ەوزەنە ەتلىبىز مەنەن مەكتەب جاساپ، ەوز ەنەتلىبىزدە

كىتەب چىعارىپ، ەيش جۇرگۈزۈپ جانا بىز. باشقا بايلار وكمۇتۇنۇن قول
استىنداى كەدەي تابى، گوبۇنچو بىزگە وقشوعون جانا السىز ۇلۇتتار
الى بولسودا تەبسوورۇندو.

مىنا ۇشۇنچالىق كەكچىلىك، تەكچىلىك تۇغۇزۇپ وتۇرعان كەكەش
وكموتۇن ورنوتقون — كەمۇنوس (بالشا-بەك) پارتىياسى.
كەمۇنوس پارتىياسىن قۇراب، انى جۇزوگو چىعارعان كىم؟ الە —
جولدوش لە نىن.

قىرعىزستاندا چەر، ەل، مال ەسەبى.

قىرعىزستاندىن جەرى 188'052 چارچى كە لەمىتر.

ەگىندىك جەر 365'000 تەشە

» 7'300'000 وت جەر

» 2'000'000 توقوي جەرى

قىرعىزستاندىن توولارىندا: تاش كومۇر، التىن، كۇمۇش، تۇز، باقىر،
بوپوق، نەپىت بار.

قىرعىزستاندا 835'000 كىشى بار.

» 256'800 قىرعىزدار

» 138'300 ورۇستار

» 128'000 وزۇ-بەكتەر

» 40.500 قازاق، قىپچاق، وپعۇر، تاتار

قىرعىزستاندا قارا مال 583.000 باش.

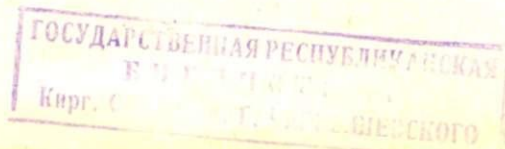
» 2.155.000 قوي. ەچكى

» 303.000 جىلقى

» 19.009 ءتوو

» 49.000 دوگۇز

قىرعىزستان ءدورت وكرۇككو ەبولونۇت: پىشپەك (20 بولۇش)، جالال
ابات (19 بولۇش)، قارا قول (16 بولۇش)، وش (20 بولۇش)،

ەمىنە سەبەسەڭ، وشونۇ وروسۇڭ.

«جاز. كۇنۇ جاڭىبايغا اتاسى: «بالام، ءۇرونۇڭدۇ تازالاب سەب، قارامىق، زارعىن باسىپ قالىپ، ەچ نەمە الا الباي، كۇزدو ەل قولۇن قاراب قالبايلى» دەپ كوب ايتقان.

جاڭىباي ابدان جالقوو، ابدان شالاقى ەلە، اتاسىنىن دا، باشقا ەلدىن ءسوزۇن دا تىكشا بادى. ءۇرونۇن تازالاباستان ەلە، كەزكەلگە. نەپ سەبە بەردى. جانا جاي يچىندە وتوعون جوق. كۇز بولدۇ. ەل ەگىنگە وروق سالدى. جاڭىباي دا ەگىنىن ورۇغا باردى. «بىر-وق، جاڭبايدىن ەگىنىنەن تۇك پايدا چىعار كورۇنبودۇ، ەگىندى يلىعى قارامىق مەنەن زارعىن باسقان. جاڭىباي ەلدەن ۇبالدى، وربوي ەلە تاشتاپ قوبۇدان بولبودۇ. ەگىنىنە وروق سالا باشتادى.

- وروق موقوسۇن بالام، ەگىن كوگۇلدوگۇدوي بولۇبتۇر بۇ؟
- دەپ اتاسى جاڭىبايدىن ءۇستۇنو باسىپ كەلدى.
- ەگىن بولبوي قالىبتىر، يلىعى ەلە قارامىق مەنەن زارعىن دەدى جاڭىباي.

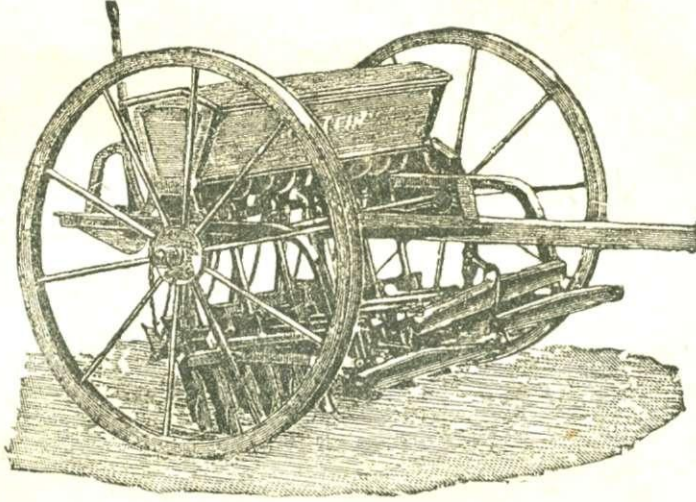
- «ەمىنە سەبەسەڭ، وشونۇ وروسۇڭ» دەگەن. مەن ايتبايمى - بى ەلە ەمى ورو بەر بالام - دەدى اتاسى.

ەگىن ابداندا ءبىرىنچى ءۇرونۇ تازالاب سەبۇۇ كەرەك. جانا ەگىن داعى ءۇرونۇ، جەردى تانداپ چىعات. چاقشى بە، جاقشى اپىردان جاقشى قۇلۇن تۇشكوندوي، جەرى مەنەن سە بىلگەن ۇرونۇ جاقشى بولسو، ەگىن دا جاقشى چىعات.

ءۇرونۇ تازالاب جانا تانداپ، يلعاپ سەبۇۇ كەرەك. ءۇرون تانداپ تۇرغان جانا يلعاپ تۇرغان ما - شىپنەلەر بار. وشول ما - شىپنەلەر مەنەن پايدالانۇغا كەرەك.

ءبىراگىزعايلعى ەگىن ەگە بەرگەن مەنەن بولبويپت، جەر اريقتاپت. ەگىنىم جاقشى بولسۇن، قۇرساعىم اچباسىن، دەسەڭ، جەرىڭدى

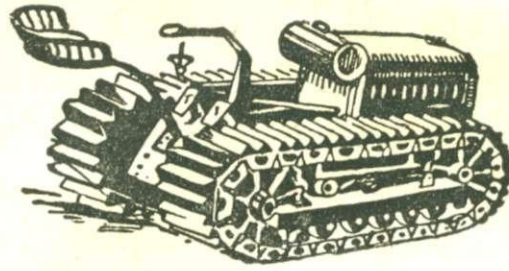
قوتورۇب اېدا، ەگەر جەريگىدى سەمىرتىپ تۇرار بولسۇڭ، ەگىن
سالۇچۇ جەريگىدىن چىلا، كۇل سىياقتۇن نەرسەلەردى ەوزبو،
ەگىن چىلالۇۇ جانا كۇلۇۇ جەرگە جاقشى چىعات.

جانا ار- ەبىر ەگىندىن ەوزۇنچو جاقشى چىعا تۇرعان جەرى
بولوت. قاي- ەبىر ەگىندىن سىرىن بىلە تۇرعان ادامدار بار. وشو-
لوردون اقىل سۇرا. انداي ادامداردى «اعرانوم» دەپ اتايت.

ارپا مەنەن بۇۇداي.

- ەجۇر، بۇۇداي، بۇل جەردە ەمىنە قىلايىز، التىن چىققان
جەرگە بارىپ ەوسولۇ- دەدى ارپا.
- مۇرۇتۇڭ بولعون مەنەن، اقىلىڭ قىسقا ەكەن ارپام. ەبىز
ەمىنە ەۇچۇن التىندى يز دەپ بارالى، التىن بىزگە ەوزۇ كەلت-
دەپ جووب بەردى بۇۇداي.
ماقال: 1) ارپا، بۇۇداي- اش بولوت، التىن، كۇموش - تاش بولوت.
2) ارپا تولسوورۇڭو، التىن تولور قورووڭو.

تيراقتير.

تيراقتير: - جەر اېداپتۇرغان سوقو. يېچىنە ماپ قۇپۇب، وت
 جاعيب قوپسو، ءوزۇ ەلە جەردى تومقورو بەرەت ەكەن. وت مەنەن
 جۇرگون سوك «وت سوقو» دەب اېتساقدا بولعۇداپ. قالادا
 جالعز وشول مەن كورگون تيراقتير ەمەس، ءۇرون سەبە
 تۇرغان، ءچوب چابا تۇرغان، ەگىن ورو تۇرغان ماشىپنەلەر كوپ
 ەكەن. كەدەپ دىپقانداردىن ءبۇمدارىنا بەرۇ وگو وكموت يچكەرتەن
 جازدىرىپ كەلىبتير، دىپقاندار ءبۇمداشىب السا، وكموت ارزان
 با مەنەن جانا قارىزعا بەرەت ەكەن. مىنداپ ما - شىپنەلەردى باشقارا
 تۇرغان جەردى - اپىل چاربا شاپماندارىنن يسكىلەتى - دەب اتاپت ەكەن.
 ءۇرون سەبە تۇرغان ما - شىپنە 10 ساعاتتا 5 تەشە سەبەت ەكەن.
 ءچوب چابا 4 « چابات »
 ەگىن ورو 5 « وروت »
 ەل ەمى تيراقتيرىكىزعا جەر ءتۇتور ەمەس.
 ما - شىپنەنن بۇل پايداسىن كورگوندون كىيىن، ءبىز 20 تۇتۇن
 دىپقان ءبۇشما بولۇپ، ماشىپنەلەر الا باشتادىق.

سانى از بولسودا ءوز بولسۇن.

باشقاەلگە قاراعاندا، قىرعىز اباقتۇۇ مالعا ابيدان ەلە باپ. ءبىر -
 وق، قىرعىز مالينن تۇقۇمۇ جامان. ءشۇ كۇندو قىرعىزدىن ءوز
 مالى ابدان مايدا بولۇپ، ءسۇتتۇدا، ەتتىدا، كۇچتۇدا از بەرەت.
 ءشۇ جول مەنەن بارا بەرسە، قىرعىز مالينن تۇقۇمۇ وسكۇچدا

بولو الباسى انىق. ال ەمى بۇعان كىم سەبەب؟ مال تۇقۇمۇ نەگە مېنداي ناچار دادى؟ قىرعىز مالدىن سانىنىن كوبوېگونۇنوعانا كوگول بەرەت، انىن تۇقۇمۇن اسىلداندىرۇۇ جاعىنا كوگول قوبېوبېت. مەسەلەن: اېغىردىدا، قوچقوردۇدا، بۇقا، تەكەنىدا تاندا باستان ەلە ۇبۇرگو سالات. جانا مالدى، كوبۇنچو جىلقىنى جاش چاغىندا جاقشىلاپ تارىپالابايت. مال داعى ادام بالاسى سىپاقتۇۇ، جاش چاغىندا جاقشىلاپ تارىپالوونۇ تىلەپت. مۇنۇن بارى قاراگىلىقتان. مالىكىدىن سانى از بولسودا، ەوزۇ ۇز بولسو، كوب مالعا تاتيپت. مەسەلەن: ەبىر زووت ات بازاردا 500 سوم تۇرسا، قىرعىزدىن قارا پاپىم اتى 100 سومدون اشپايت. ەسەب قىلىپ قاراغاندا، قىرعىزدىن بەش اتى، زووتتۇن ەبىر اتىنا تەك كەلەت.

ۇي تۇراسىناندا ەبىر مېپسال الالى: ۇي ابدان كەرەكتۇۇ مالدىن ەبىرى. وزگوچو قىرعىز مالچىلارىنا وقشوب، ەگىن سالباي كوچۇب جۇرگون ەلگە ۇي ەوتوكەرەك. قىرعىز جاي، جاز كۇندورۇندو ۇبۇن ەسۇتۇ مەنەن جان باعات. ال ەمى قىرعىزدىن ۇبۇ ەسۇتۇ ابدان از بەرەت. قىرعىز ۇبۇن كۇنۇنو ەكى مارتا با سااغاندا ەبىر چاقا تولتۇرۇب ەسۇت بەرە الباپت. ەگەر زووت ۇبۇ قىرعىز اسىراسا، ەبىر چوڭ چاقا ەسۇتتۇن ار-ەبىر سااعان ساپىن كەمىتەپت. جانا ەتىدا كوب. ەتى كوب، ەسۇتۇ كوب بولعون سوڭ، بازارعادا قىمبات باعا ەوتوت.

قىرعىزدىن قوبۇن الساقدا وشوندىوي. قىرعىز قوبۇندا ەتدا از ەجۇندا جارامسىز. قىمبات كەزدەمەنىن بارىدا وشول قوي ەجۇنۇنون ىشتەلىب جاتات. وشوندىوي بولسودا، قىرعىز قوبۇنۇن ەجۇنۇن جاقشىلاپ تۇرعان چارعا كىرىشە البادى. قىرعىز قوبۇن بازارعا سالىسادا كەم باعا ەوتوت. سەبەبى، قىرعىز قوبۇ ماپدا جانا ەجۇنسۇز، ەتسىز.

ال ەمى، مال تۇقۇمۇن قانداي قىلىپ اسىلداندىرۇ كەرەك؟

بولو الباسى انىق. ال ەمى بۇعان كىم سەبەب؟ مال تۇقۇمۇ نەگە مىنداپ ناچار دادى؟ قىرعىز مالدىن سانىنىن كوبوېگونۇنوعانا كوگۇلبەرەت، انىن تۇقۇمۇن اسىلدا ندىرۇۇ جاعىنا كوگۇل قوبوېپت. مەسەلەن: اېغىردىدا، قوچقوردۇدا، بۇقا، تەكەنىدا تاندا باستان ەلە ۇبۇرگو سالات. جانا مالدى، كوبۇنچو جىلقىنى جاش چاعىندا جاقشىلاپ تارىيىبالاىپت. مال داعى ادام بالاسى سىپاقتۇۇ، جاش چاعىندا جاقشىلاپ تارىيىبالوونۇ تىلەپت. مۇنۇن بارى قاراگىلىقتان. مالىكدىن سانى از بولسودا، ءوزۇ ۇز بولسو، كوب مالعا تاتىپت. مەسەلەن: ءبىر زووت ات بازاردا 500 سوم تۇرسا، قىرعىزدىن قارا پاپىم اتى 100 سومدون اشپاپت. ەسەب قىلىپ قاراغاندا، قىرعىزدىن بەش اتى، زووتتۇن ءبىر اتىنا تەك كەلەت.

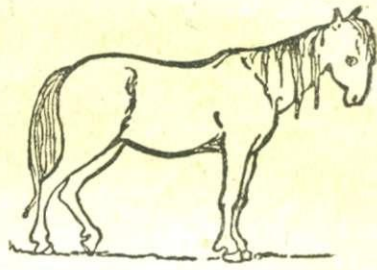
ۇي تۇراسىناندا ءبىر مېپسال الالى: ۇي ابدان كەرەكتۇۇ مالدىن ءبىرى. وزگوچو قىرعىز مالچىلارىنا وقشوب، ەگىن سالباي كوچۇب جۇرگون ەلگە ۇي ءوتو كەرەك. قىرعىز جاي، جاز كۇندورۇندو ۇبدۇن ءسۇتۇ مەنەن جان باعات. ال ەمى قىرعىزدىن ۇبۇ ءسۇتتۇ ابدان از بەرەت. قىرعىز ۇبۇن كۇنۇنو ەكى مارتا با سااعاندادا ءبىر چاقا تولتۇرۇب ءسۇت بەرە اباىپت. ەگەر زووت ۇبدۇ قىرعىز اسىراسا، ءبىر چوڭ چاقا ءسۇتتۇن ار-ءبىر سااعان ساپىن كەمىتەپت. جانا ەتىدا كوب. ەتى كوب، ءسۇتۇ كوب بولعون سوڭ، بازارعادا قىمبات باعا ءوتوت.

قىرعىزدىن قوبۇن الساقدا وشوندوي. قىرعىز قوبۇندا ەتدا از ءجۇندا جارامسىز. قىمبات كەزدەمەنىن بارىدا وشول قوي ءجۇنۇنون يشتەلىپ جاتات. وشوندوي بولسودا، قىرعىز قوبۇنۇن ءجۇنۇن جاقشىلاپ تۇرغان چارعا كىرىشە البادى. قىرعىز قوبۇن بازارعا سالىسادا كەم باعا ءوتوت. سەبەبى، قىرعىز قوبۇ مايدا جانا ءجۇنسۇز، ەتسىز.

ال ەمى، مال تۇقۇمۇن قانداپ قىلىپ اسىلدا ندىرۇ كەرەك؟

زووت-ءىمىنىش اتى

قىرعىز اتى

جاز- ەمگەك مالى.

جازدا بەكەرتۇرا تۇرغان ەبىر جان جوق. جازدىن كۇنۇ جان-
جانىباردىن باارى تەكشى قىيمىلداپت: وسۇمدۇك جاز باشىندا
ەلە كوگورۇب ەبۇر باپلاپت. وسۇمدۇكتۇن ەبۇردوب جاتقان
سەبەبى: تەز تاماقتانىپ، تەز ەوسۇب، تەزرەك تۇقۇم چىعاراپىن دەپت.
قۇرت- قۇمۇرسقادا وشوندوي ارى بالا چىعارات، بال جىناپت.
جىپىناغان بالىنىن قىشتاي جىر عالين كوروت. قۇمۇرسقادا ەبىر
تىنباپت، جازداي تاماق جىپىناپ، قىشقا ازىق داپاردوو مەنەن
ەومۇرۇن وتكوروت.

اگداردا، مالداردا وشوندوي: قوي قوزۇلاب، ۇي مۇزوولوب،
بە قۇلۇندا كۈبۈپوت، ەتولدوپت. بالاسىن باعىب، جوگۈپتوت،
جانا جازداي بوپۇناماي جىپىناپ، قىشقا داپاردانات.

ادام بالاسىدا وشوندوي: جاز چىعارى مەنەن ەگىن اېداپت.
ەتولدوب جاتقان مالىن تەلەپت. ەگىنىم جاقشى چىقسا ەكەن،
مالىم سەمىز بولسو ەكەن، قىشتا اچقالىققا، سۇققا ۇچۇراباسام،
ەكەن دەب ۇبقۇسۇ كەلبەپت.

مىنا، قاراب تۇرساق، جازدا تىنىچ جاتقان ەبىردا جان جوق.
بارىدا تىرىچىلىكتىن قامىنا كىرىشەت. ەگەر جازدان باشتاب
قامدانىسا، «يېنەلىك» سىداقتۇ ۇ اچتان ەلوت. وشون ۇ ەچۇن جازدى
«ەمگەك مالى» دەب اتاپت.

جاز.

اق كەپىندەن قۇتۇلۇپ،
جەر گۈلدورۇ، جاپنادى.
ورعۇپ، موڭكۇپ قۇتۇرۇپ،
سۇ قابتادى ساي-ساپىدى.

كەلگىن قۇشتار كۇۇ مەنەن
جاز سالامىن ساپراشتى.
تۇركۇن سونۇن ۴ون مەنەن
سىزغىرىلتيپ ابداشتى.

چىمىن-چىركەي چەندەگى
ۇچۇپ چىقتى يزىلداپ.
بارىندا جاز ەمگەگى،
يشكە كىردى بىجىلداپ.

ارىق-تورۇق، قىلتىلداپ.
اراڭ چىققان قىشتاعى،
داڭ سالىشىپ، جىلتىلداپ،
داقى ۴جۇنۇن تاشتادى.

جان-جانىبار كوبوبۇپ،
جالپى-جاپىق ۴تولدودۇ.
ەلدىن بەپلى كەگەپىپ،
ايران-جۇورات كۇلدودۇ.

بارىنادا دەم كىرگەن،
بارى مايران-بارى ماز.
جالپىسىنا جان بەرگەن-
جارقىراغان سۇلۇۇ جاز!...

كۆز- تالاش مالى

ەل اشەيب قىزماققا كىردى. ەگىن ابدان بېشىب، قاي ەبىرىنەن دانى كۆبۇلۇب، قاي ەبىرىنەن موپنۇ قىبىلىب تۇرغان كەز. ەبىر جاقتان شامال، ەموندۇر، مال دىپقاندار ەاە— جا بەر بەي ەگىندى ەبۇلدۇرۇب جاتتى. سارامجالدۇ، تىقان دىپقاندار ەگىنەن الەب جىبەردى. قاي ەبىر چامالسىز ارتتا قالغان دىپقاندار ەگىنەن مالدان قورعوب، كۆن- ەتۇن ۇبقۇ كوربوي ەجۇردۇ.

قارا باي دا جارەم تەشە ارپا ابدان. قارا بايدىن ارپاسى ابدان جاقشى چىققان جانا— باقە ەلە بېشىب قالغان. قارا باي، ارپا كدى ورسو كچۇ، دانى كۆبۇلۇب كەتە تۇرغان بولۇبتۇر دەب ەل كۆب ايتقان.

جارەم تەشە ارپانى بۇ بۇمسۇتقان ەلدىن اقماقتىعەن قاراچى، جارەم تەشەنى ەبىر ەلە كۇندو ورۇب البامىنەبى— دەب قارا باي ەل ەسوزۇن ەلەك قىلباي ەجۇرو بەردى. بۇگۇن— ەرتەك مەنەن ەجۇرۇب، قارا باي كۆب ۇباقتى بەكەرچىلك مەنەن وتكوزدۇ.

جالوودون تۇشكون ەلدىن مالى، قارا بايدىن جارەم تەشە ارپاسىن ەبىر قايتاب ەوتتۇ. ارپانىن قىزماتى ازايدى. ەمى جارەم ساعاتتا ەلە ورۇب قوبىمو بۇمۇنبۇ، مەنەن ەجۇرۇب، قارا باي داعى ەبىر توب كۇندۇ بەكەر وتكوزۇب جىبەردى.

قابشالاقتاب ەجۇرۇب، قارا باي ەبىر كۆن ارپاسىنا وروق سالدى. ارپاعا جاكى عانا وروق سالىنارى مەنەن كۆن جەلدەي ەتۇشتۇدا ەموندۇر جالدى، قارا بايدىن تىلەگى قولۇنا ەتىپدى. قارا بايدى ۇبارا قىلباستان، جارەم ساعات يچىندە ەموندۇر ەكەك ارپانىن دانەن كۆبۇب بەردى.

ەمگەك قادىرى قىشتا سىنالات.

جارقىراغان جاز ۋوتوت. ماڭداي جارىلىقتان جاي ۋوتوت. اق ۋوتونۇن قاردىن جارغان كۈز ۋوتوت. يراپى سۇۇق قىشقا كەزەك تىبەت. قىش كەلەت. جەر ۋۇزۇن اپپاق كەپپىن مەنەن وروپت. جازدىن كۈنكۈ جاپناغان وسۇمدۇكتور، بىجىلداغان قۇرت- قۇمۇرسقالار جىم جىرت بولوت. جانىبارلاردىن ۋىير قاتارى چەەنگە كىرەت. اۋۇغا وقشوعون جاندار، جاپقى جىپناغان ماپىنا ىشەنىپ تامانىن سورۇب جىعىلات.

قىش كەلگەندە جۇت قوشو كەلەت. قىش ىچىندە اركىمدىن جاپقى، جازى، كۈزگۈ ىشتەگەن ەمگەكتەرى سىنالات.

جازدان باشتاب كۇتۇنگون جان، قىشتىن جۇتۇن توغوتبوپت. سارامجالدۇ دىقان جازدى- جاپلاي تىنباي ىشتەگەن ەمگەگىنىن جىر عالين كوروت: وتتۇ چوڭ جاعىب، توقوچتۇ چوڭ جەب، مالىن جىپناغان ۋچوبۇنوقوبۇب، جىلۇو كىپىمىن كىپىب، قىشتان جىعىب كەتەت. ادامدان باشقا جانىبارلاردا وشوندىوي: قۇمۇرسقاغا وقشوعون تىقان جانىبارلار چەەنگە كىرىب الىب، جازدى- جاپلاي تىنباستان ىشتەب تابقانىن جەب، جىرعاپ جاتا بەرەت. جازدا كۇتۇنبوگون جانىبارلار قىشتىن ىزعاردۇۇ سۇۇغۇندا توگۇب ۋولوت.

جازدان باشتاب كۇتۇنبوگون جالقوو ادامدار، قىش بولعوندو ىچەرىنە، كىبەرىنە تابباي، اچقالىقتان، سۇۇقتان چىداباي ۋىروونو كىرىندى بولۇب باش قالقلاپت. اقىلسىز كەدەپلەر، جازدان باشتاب تىرچىلىككە كۇتۇنبوي، شالاقىلىق قىلىب ۋجۇرۇب، قىش بولعوندو باپدىن قىزماتىنا كىرەت. مىنا، وشون- ەتىب، جامان ادامعا جالچىلىق ۋوزۇ تابىلات.

جازداى ىشتەلە تۇرغان ەمگەكتىن قادىرى قىشتىن ىزعاردۇۇ سۇۇغۇندا سىنالات.

كەپەرەتسىپە .

مالچى مالين، دىپقان ەگىنين بازارغا ساتات. دىپقان دا، مالچى دا تىرىچىلىككە كەرەكتۇ بۇبۇمدارين بازاردان الات. مالچىنين مالين، دىپقاندىن ەگىنين بازاردا اليب-ساتار ارزانغا الات. مالچىغا، دىپقانغا كەرەكتۇ كىيىم-كەچە، بۇلداردى قىمباتقا ساتات. دىپقان ەربىر كەرەكتۇ اسبابتى ەوزۇ جاساپ الا البابت. مالچى دا بۇۇداپسىز تۇرا البابت. مالچى قىرعىز مال تەرىسىن اليب-ساتارغا بىر سومعو ساتسا، بۇلعارىسىن ون سومعو قايتا ساتيب الات. قىرعىز قويۇنۇن جۇنۇن اليب-ساتارغا بەش سومعوساتسا، ەجۇندون بولعون كەزدە-مەنى العاندا ەجۇز سومعو قايتا ساتيب الات.

كەكەش و كۇموتۇ، مينا وشوندۇقتان اليب-ساتارلارغا ابدان قارشى. اليب-ساتارلار چاربا ادامدارىنين بىرىنچى جووسۇ.

بۇل جوووعو قارشى نە امال كەرەك؟

مۇنۇن امالى ۇبوم بولوت.

ال ۇبوم قايسى؟

كەپەرەتسىپ .

ويۇمدا شۇب اليب، كەپەرەتسىپ اچۇۇ كەرەك. كەپەرەتسىپكە ساتساڭ نارقىنا جە تىكىزىب ساتاسىڭ؛ كەپەرەتسىپتەن الساڭ، ارزانغا الاسڭ. سەبەب: و كۇموت قازاناسى كەپەرەتسىپكە مالدى ارزان بەرەت. جانا و كۇموت كەپەرەتسىپكە مالدى قارىزعا بەرەت.

كەپەرەتسىپ-ۇبوم: ۇبومدۇن ەتۇرۇ كوپ: جاشتاردىن ۇبومۇ، جالچىلاردىن ۇبومۇ، كەپەرەتسىپ ۇبومۇ، چاربا ۇبومۇ چاربالاردىن الار-ساتار ۇبومۇ. قىرعىزىستاندا:

2 كەپەرەتسىپ: ەبىرى پىشپەكتە، ەبىرى جالال اباتتا.

2 ەل ۇبومۇ دوكونۇ بار.

1 ارتەل-چىق يسلاباقتار ارتەلى.

جولدوش لەنين ەمگە كچىلەرگە ەمىنە دەدى.

«بىبلىكتى قولۇنا الۇۇ- ەمگە كچىلەردىن ەوز ەيشى» دەپ ايتقان

جولدوش لەنين.

بىبلىكتى قانداي قىلىپ الۇۇنۇن جولدوش لەنين جولدوش كورسوتكون. بىبلىكتى الۇۇ ەۇچۇن، تىلەكتى ورنوتۇۇ ەۇچۇن، بەكەم ۇبۇمداشۇۇ، يىتىماقتاشۇۇ جانا كەكەشىب ەيش قىلۇۇ كەرەك. «تيردىكتىن كۇچۇ- بىردىكتە» دەگەن قىرعىزدىن ەبىر ماقالى بار. بۇل ماقال لەنين جولدوشتۇن ايتقانىنا ابدان تۇورا كەلەت.

چىنىندا ۇبۇم كەرەك، بىردىك كەرەك. مەسلەن ايتالىق: مامىر باپدىن سوقوسۇ بار، اتى جوق. اساندا ات بار، سوقو جوق. سارباپدىن ەۇرونۇ كوپ، اتىدا، سوقوسۇدا جەتەشسىز. بۇلار ەمىنە قىلۇۇغا كەرەك؟ بۇلار بىرىكتەشىب، دارووشكە كىرىشۇۇلورۇ كەرەك. بۇلار بىرىكتەشىب، جىمەرسە، اتدا، سوقودا، ەۇروندا جەتەشەتدا كوزدو قۇرساق توپوت. جانا قازانادان ەۇرون، ۇنا، شاپمان الۇۇغادا جول جەكەل داعى ارزان بولوت. ۇبۇمداشباعان ادام قازىنادان ەچ نەرسە الا- الباپت، السادا، ەبىر ادامعا وگۇپلۇق مەنەن تىببەپت جانا قىمباتقا ەتۇشوت. ۇبۇمداشۇۇ، بىرىگۇۇ ەۇچۇن يىتىماق كەرەك. يىتىماعىك كۇچتۇۇ بولسو، دۇشمانعا بەل الدىر باپسىك. جانا كەكەشىب ەيش قىلۇۇ كەرەك. ەبىردىن اقىلىنان كوتتۇن اقىلى ارتىق.

ماقالدار: 1- كەكەشىب كەسكەن بارماق وورۇباپت. 2- يرىستىن
الدى- يىتىماق، يىتىماعىك جوق بولسو، الدىكدان كەتەر
التىن تاق.

س. ك. ر. س. (س. س. س. ر. - C. C. P.)

«س. ك. ر. س.» دەگەن ەتورت تامعانىن مانىسى - ساتسىيەلدىق كەكەشتەر رەسپۇبلىكەلەرى ساپۇزۇ- دەگەن ەسوز. مۇنۇ ورۇسچا قىسقارتىپ جازغاندا - «س. س. س. ر. - C. C. P.» دەپ قوپوت. قانا، بۇل ەتورت ەسوزدۇن مانىسى ەمىنە؟

مۇنۇن مانىسى مېنداي «ساتسىپالدىق» دەگەن سوز-تەگىزچىلىك دەگەن سوز. «ساپۇز»-ۇپۇم-دەگەن سوز. بۇل سۇزدوردۇن بارىن جېيىناب، تۇشۇنۇكتۇرۇروك قىلىپ ايتقاندا: تەگىزچىلىك نەگىزىنە قۇرۇلغان كەگەشتەر رەسپۇبلىكەلەرى ۇپومۇ، دەگەن سوز بولۇپ چىعات. مېندان اچىق كورۇنوت، ەبىر نەچە كەگەشتەر رەسپۇبلىكەلەرى ەيشىن تۇورا جورگۇزۇۇ، دۇشانىنا قارشى تۇرۇۇ ۇچۇن، ابدان بەكەم ۇپۇمداشىپ، ەبىر ىنتىماققا كەلىشكەن. ىنتىماقتاشىپ، ساتسىپالدىق كەگەشتەر رەسپۇبلىكەلەرى ساپۇزۇنا توبتولعون رەسپۇبلىكەلەر: 1-ورۇسۇپا ساتسىپالدىق قوشمو كەگەشتەر رەسپۇبلىكەسى-و. س. ق. ك. ر. (ورۇسچاسى: ر. س. پ. س. ر. - P. C. Φ. C. P.). 2-ۇقراپنا ساتسىپالدىق كەگەشتەر رەسپۇبلىكەسى-ۇ. س. كە. ر. (ورۇسچاسى: ۇ. س. س. ر. - Y. C. C. P.). 3-بەلوورۇس ساتسىپالدىق كەگەشتەر رەسپۇبلىكەسى-ب. س. كە. ر. (ورۇسچاسى: ب. س. س. ر. - B. C. C. P.). 4-زاقاباز ساتسىپالدىق قوشمو كەگەشتەر رەسپۇبلىكەسى-ز. س. ق. ك. ر. (ورۇسچاسى: ز. س. پ. س. ر. - 3. C. Φ. C. P.). 5-وزبەكىستەن. 6. تۇركمونۇستون. زاقاپاز جانا ورۇسۇپا قوشمو رەسپۇبلىكەسىنىن ىچىندە تولعون ەرىكتۇۇ رەسپۇبلىكەلەر جانا وبلۇستار بار. ەبىزدىن قىزعىستان و. س. ق. ك. ر. نىن ەبىر بۇتاعى بولۇپ ەسەبتەلت. س. ك. ر. س. نا كىرگەن رەسپۇبلىكەلەردىن ەوز ىچىندە قانچادان ەرىكتۇۇ رەسپۇبلىكە جانا ەرىكتۇۇ وبلۇستار بار كەندىگىن ەبىلىپ الۇ كەرەك.

كەگەش و كەوتۇ.

وزگورۇشتون مۇرۇن بىزگە وقشوعون ەمگەكچىلەردى بادىشا بېلەدى. جەر-جەردە بادىشانىن ەتورولورۇ جانا جانداما بولۇپ جورگون باپلارى باشقاردى. ەمگەكچىلەر كەكەشكە قوشۇلا البادى. جالعىز عانا بادىشا ەبىر سوز ايتسا، جەر-جەردە ەتورولورورۇندا-

تابەردى. كەدەي - ەمگەكچىلەرگە ابدان ووركۇن بولدۇ، كۇن وتكورۇۇ قىپىندادى. زامان جەتتى، ەمگەكچىلەر بادىشانىن، انىن باي، ماناب، ەتوروولورۇنۇن تەبكىسىنە چىداشبادى. ەمگەكچىلەر ۇيۇمداشىب اليشىب، بايشانىن دا، بايدىن دا، ماناپتىن دا، ەتوروونۇن دا تاش تالقانىن چىعارىشتى. وكموتتۇ ەوز قولدورۇنا اليشتى.

ەمى جاگى تارتىب ەجۇردۇ. وكموتتۇ ەمگەكچىلەر ۇزدورۇ باشقارا تۇرغان بولۇشتۇ. مۇرۇنقۇداي ەبىر - ەكى عاناكىشى ەبۇتۇم جاسوونۇ تىبىب سالىشتى. كىم جاقشى بولسو، وشونۇ ەيش باشىنا وتۇرعۇزۇشتۇ. ەيش باشىنا وتۇرغان ادام، ەوزۇ يىلگەنىن عانا ىشتەي بەربەستەن، جالپى جولدوشتورۇنا اقىل سالىب، ەيش قىلۇۇچۇ بولدۇ. مىنا، وشول كەشەشىب ەيش قىلعا. ندىقتان، ەبىزدىن وكموتۇبۇز كەكەش وكموتۇ - دەب اتالات.

كەكەش وكموتۇنۇن چوگ باشقارماسى.

كەكەش وكموتۇنۇن ەك چوگ باشقارماسى - جالپى سابۇزدۇن كەكەشتەرسىپازى بولۇپ سانالات. سىپاز كەزەكتۇۇ ۇباقتاغانا چاقىرىلات. سىپاز ارالارىندا ەيشتى اتقارىب تۇرۇۇ ۇچۇن، سىپاز ەوزۇ بوربور اتقارۇۇ كەمىپتەتىن شاپلاپ كەتەت.

رەسپۇبلىكەلەردەن تارتا، وبلۇستاردا، ەبۇبوز - وكرۇكتوردودا، بولۇش اېماق. ارىندا تارتىب ۇشۇنداى. اېىل - قىشتاق دا تارتىب ۇشۇل سىپاقتۇۇ. اېىل - قىشتاقتىن دا چوگ باشقارماسى وشول اېىل - قىشتاقناعى ەلدىن جالپى جىيىلىشى. جىيىلىشتا اېىل - قىشتاق كەكەشى شاپلانات. جىيىلىشقادا، شاپلانغان كەكەشكەدا جاشقا تولعون ەركەك - ۇرعالچى بىردەي قاتىشات. ەمگەكچىلەردىن ىشىنە سات قىلا تۇرغان بۇزۇق ادام بولسو. جىيىلىشقا جولوتۇلباپت.

قىرعىز اباالى جانا قالىڭ مال.

قىرعىز اباالى - انىق ەمگە كچى اباالى. سەبەبى: قىرعىز تۇرمۇشۇدا - مەنى جانا قىرعىز تىرچىلىگىندەگى سارامجالدىن بارىن اباالى يىشتەپت. ون ەركەكتىن يىشتەگەن ەيشىن، جالعىز اباالى يىشتەپت جانا ەركەكتى اسىراغان اباالى، دەپ ايتساق دا بولوت. ماسالان: وتۇن العان دا اباالى، وت جانقان دا، مال باققان دا، اباالى. مالعا كوز بولعون دا اباالى. ەگىندى دا كوبۇنچو اباالى وروت. ال ەمى قول ەونور ئىشدا الساق، مۇنۇدا ەبۇت بويدون اباالى يىشتەپت: بوز ەۇبۇن جىعاچىنان باشقاسىنىن بارى اباالى قولۇنان چىعات. كىيىمدىن بارىن قولدون سوعۇب، ەۇي - ەبولووسۇن ەبۇت كىيىنتىكەن اباالى بولوت. قىرعىز اباالىنىن قولدون سوعۇب چىعارغان كىلەمى تولعون اقچاغا ساتىلات. ايتور، قىرعىزدىن تىرچىلىگىن بۇتۇرگون اباالى بولوت.

قىرعىز اباالى، تۇرمۇشتا ەركەكتەن چوڭ ورۇن تۇتسا دا، ۇقۇق جاعىنان ەركەككە تەڭ بولو العان ەمەس. قىرعىز اباالىن وزگوجو جامان ەزگەن - ەسكىدەن قالعان «قالىڭ مال» مەنەن كوب قاتىن الۇعا وقشوعون جامان ادا تاتار.

كەشەش وكموتۇ ورنوعوندىن كىيىن، قالىڭ مال جوپۇلسۇن، كوب قاتىن الۇ تىبىلسىن، دەگەن جارديقتار چىقتى. بۇل جارديقتار ورۇندالىب جاتات.

قالىڭ مالدى جو عوتۇب، ۇقۇعۇن قولعو الۇ - اباالداردىن ەوز مىلدەتى. اباالىن ازاتىمى جولۇندا بۇزۇقتار مەنەن كۇروشۇ - ار - ەبىر ەمگە كچىلەردىن مىلدەتى.

تەڭدىكتى بەكىتۇ ەۇچۇن، ار - ەبىر اباالى كەشەش وكموتۇنۇن مەكتەبىنەن وقۇب، كوبچۇلۇك يىشىنە قاتناشىب، وكموت ەيشىن ەركەكتەر مەنەن قاتار باشقارا بىلىشكە كەرەك.

اېالدار تەڭدىگى.

ادام بالاسىنىن جارتىسى اېال، جارتىسى ەركەك. ەركەك مەنەن اېال تۇرمۇشتا باش قوشبوي كۇن وتكوزو ايشباپت. تىرىچىلىك وتكورۇۇ ءجۇزۇندو، اېال قانداي قىزماتتى بولسۇن، ەركەكتەن كەم يىشتەبەپت. وشوندۇقتان، ەركەك مەنەن اېالدىن ورتوسۇندا تەكچىلىك بولۇۇ كەرەك.

قاي ءبىر چوگ، جانا ءوتو كەرەكتۇۇ قىزماتتاردى اېال اتقارات. مەسلەن بالانى تارىپنا قىلۇۇ ءيشىن الالىق: ادام بالاسىنا تارىپنا بەرە تۇرغان ءبىرنچى ەنە، ەكىنچى مەكتەب. بالا ەگ مۇرۇن ەنە قولۇنان چىعات، انان مەكتەبكە بارات. مەكتەبكە چەپىنكى العان تارىپنا ءوتو كەرەكتۇۇ. سەبەب: ادامعا تارىپنا جاشتان سىگەت. جاشتان العان تارىپنا، تارىپناين ەگ نەگىزدۇۇسۇ بولوت. «ۇپادا ەمىنە كورسوك، ۇچقاندا وشونۇ الار سىگ دەگەن ماقال بار. جاشىكدا جاقشى تارىپنا كورسوك جاقشى. جامان تارىپنا كورسوك، جامان بولوسۇك. مىنا بۇل ۇشۇل قىزماتتاردى اتقارا. تۇرغان اېال. بۇعان قاراعاندا، تۇرمۇشتا اېال، ەركەكتەن ارتىق ورۇن تۇتارعا كەرەك.

چىن كوز مەنەن قاراعاندا، اېالدار ەركەكتەن كەم ورۇن تۇتاسقا ءتىپىش بولسودا، باپلار وكموتۇندوگۇ اېالدارالى بولسودا تەكچىلىككە جەتە الباي ءجۇرۇشوت.

ورۇسۇ بانى پادىشا مەنەن باپلار قارماپ تۇرغان كەزدەدا اېالدارعا تەكچىلىك تىپكەن ەمەس. كەكەش وكموتۇ ورنوعوندون كىيىن عانا اېالدارعا تەكچىلىك ءتىپدى. ازىر كەكەش وكموتۇندوگۇ اېالدار ەركەك مەنەن تەك: چاربايشىنەدا، ساپاسات يىشىنەدا اېالدار ەركەك مەنەن بىردەي قاتىشات. اېالدار وكموت شاپلوو سۇنا ەركەك مەنەن بىردەي قاتىشىپ، باشقارۇۇ جۇمۇشۇنادا بىردەي شاپلانان. ۇشۇ كۇندو كەكەش وكموتۇنۇن چوگ - چوگ مەكەملەرىنە باشتىق بولۇپ ولتۇرغان اېالدار تولوپ جاتان.

وكموتۇعانا اېالدارعا تەكدىكتى، ەركىندىكتى كەكەش وكموتۇعانا بەرە الدى. كەكەش وكموتو ورنوموبۇنچا، باپلار بىپلەپ تۇرغان جەردە اېالدارعا تەكدىك تىبەرەمەس.

جولدوش لەنين جانا كەمۇنوس پارتىياسى

كەمۇنوس پارتىياسىن، ۋشۇنداى ەبىرمىقتى پارتىپا قىلىپ جاساعان
جولدوش لەنين.

جولدوش لەنين 1870-جىلى، 23- اپرىلدا ەسىمبىر قالاسىندا
تۇۇلغان. لەنين بالا كەزىندە ەلە ابدان تۇۇشتۇۇ ەلە.

جولدوش لەنين ەنۇ مۇرۇن گە منەزىبە دە وقۇدۇ. وشو وقۇب
جۇرگون كەزىندە ەلە وزگورۇش يشىنە قاتىشا باشتادى.

1895- جىل، پەتىر بوورعو (لەنىنگرەتكە) كەلىپ، جۇمۇشچۇلاردى

ۋپۇمداشتىردى. وكموت پالىپسالارى، لەنىندىن ۋپۇم اچىپ جۇرگونۇن
ەيلىپ، اقيرىندا لەنىندى قارماپ، جولدوشتورۇن ناباققا جاب

1897- جىل، جالعىز ەوزۇن «لەنە» دەگەن سىبىردەگى ەبىر سۇۇنۇن

بوپۇنا ابدان جىبەردى. «لەنين» دەگەن ات، وشول «لەنە» سۇۇسۇنان
چىققان. بولبوسو، لەنىندىن ەوز اتى ولادىمىر ەيلىپە ۋۇلۇ ولۇبانۇپ

بولۇۇچۇ.

لەنن سىيىردە ۴۰چ جىل ابدودو جۇرگون. وشول ابدودو جۇرگوندى لەنن تەرەڭ ۴يلىم كىتەبىن جازغان. ورۇسۇيادا قىزما قىلۇغا مۇمكۇندۇك بولبوعون سوڭ لەنن چەت ەلدەرگە كەتكەن. چەت ەلدەردە ۴جۇرۇب ەمگە كچىلەر وزگورۇشۇنو- جول كورسوتكون. 1917- جىل وكتوبۇردو لەنن جۇمۇشچۇ مەنەن دىپقاندى باپلارغا قارشى مايدانغا سالدى، جۇمۇشچۇ مەنەن دىپقان ۇرۇش مايدانىندا جەڭگىب چىقتى. وشول وكتوبۇردو قالق كەمەسەرلەر كەڭەشىنن ۴توراعاسى بولۇپ شاپلاندى. لەنن التى جىل ۴توراعا بولۇپ قىزما قىلىپ 1924 جىل، جانىباردىن 21 نەدە ۴ولدۇ.

كەمسەمول .

بۇتكۇل ۴نۇنۇبودو جۇمۇشچۇ جاشتاردىن ۇبۇمدارى بار . بۇل ۇبۇمدار جاشتاردىن كەمۇنۇس ۇبۇمۇ بولۇپ بىرلەشتەت. 1918نچى جىلدا، ماسكوودو كەمسەمولدوردۇن 1نچى سىبازى بولدى. ورۇسۇيادا بىر مىليارت التى ۴جۇزمىگ كەمسەمول بار. كەڭەشتەرەسپۇبلىكەلەرىنن ۴تۇزۇلۇشۇندو كەمسەمول ۴وتويلايقتۇۇ قىزما قىلات .

جولدوش لەنىدىن ۴سوزدورۇ .

كەمسەمولدوردۇن 3نچۇ سىيازندا جولدوش لەنن مۇنداې دەگەن: «وقۇغۇلا، جاشتار! باې، كەدەې، قوجو، قۇل دەپ بولۇنكون تاب، جىكتى قۇروتۇپ، تەگزچىلىك ورنوتو تۇرغان سىلەر سىگەر. «بۇل كەمۇنۇچۇل قومۇن ورنوتوموق ۴ۇچۇن كوب تىرىشىب، جاقشى وقۇۇگار كەرەك. «بالدار! جاشتار! سىلەر جۇمۇشچۇ قارا- چاربا- دىپقان بولۇۇلارىڭ كەرەك. ينجىنەر، اعيرانوم، مۇعاللەم، دوقتۇر، ارتىس، جانا ۴سۇرونچۇ بولۇپ چىعۇۇلارىڭ كەرەك. «كەلەچەكتە جاقشى تۇرمۇش ورنوتو تۇرغان سىلەر بولوسۇگار، انن ۴ۇچۇن كوب وقۇب كوب ۴بىلىم الۇۇگار كەرەك» دەگەن .

پيونەر •

جۇمۇشچۇ، دېققاندىن بالدارى دا ءوزدورۇنۇن اتلارىنا جاردام ەتمەك بولوت. بۇل بالدار، جاش ۇباقتىندا ەلە كەمۇنەچىلىق جولۇندو كۇروشكو داپارلانات. بۇل بالدار مىقتى كەمۇنوس بولۇپ جاشوعو، تۇرمۇشقا ءۇبرونوت. پيونەر بالدار بالالىق ۇباقتىنان باشتاپ وزدورۇن جاقشى تۇرمۇشقا ءۇبرېروتوت. لەنينچى پيونەر تەمەكى تارتىپت، اراق يچبەپت، كىشىنى دى بوقتوبوپت. لەنينچى پيونەر لەنيندىن وسۇپاتىن قارماپت.

قىزىل اس - كەر •

وزگۇرۇش دۇشماندارىن جەكيب، ەمگە كچىلەرگە بېپىلىك اليب بەرگەن قىزىل اس - كەر ەمگە كچىلەردىن قورعووچۇسۇ. قىزىل اس - كەر بولۇپ قىزىمات قىلغان، ەمگە كچىلەردىن ءوز بالدارى. ەمگە كچىلەردىن دۇشمانى الى دا بولسو كوپ. وشول دۇشمانداردىن بەتىن قاپتارغان - قىزىل اس - كەر. باپلار وكۇموتۇ ەمگە كچىلەردىن قۇراغان قىزىل اس - كەرىنەن قاتۇۇ قورقۇشات.

ار - ەبىر ەمگە كچى ءوزۇنۇن قىزىل اس - كەرى سىپاقتۇۇ قاپراتتۇۇ، چىدامدۇۇ بولۇشقا كەرەك جاناداعى ار - ەبىر ەمگە كچىنەن اس - كەر بىلىمىنە تانىشى بولۇشۇ دۇرۇس.

قىزىل اس - كەردىن تارىپاسى .

بادىشا زاماناسىندا اس - كەرگە تارىپيا بەرىپ، وقۇۇ وقۇتۇپ،
ءىش ءۇپروتۇۇچۇ ەمەس جانا جاقشىلاپ باغۇۇچۇدا ەمەس . سەبەپ:
ال كەزدە سالدات بولعون دىپقاندىن بالدارى بولۇۇچۇ، بادىشا
وكموتۇ، ال دىپقان بالدارىنا يشە نۇۇچۇ ەمەس، وقوب، ءىلىم -
ئىلىم الىپ كەتسە، باپلارغا زىپان كەلتىرەر، دەپ قورقۇۇچۇ .
ال كەزدە دىپقان، كەدەي بالدارى اس - كەردىككە بارۇۇدىن دا
قاچۇۇچۇ . مۇنۇن سەبەبى: باپلاردىن وكموتۇن جاقتاب، كەدەپلەر
ءىرى - ءىرى مەنەن ۇرۇشۇپ، بە كەرگە قان توكبۇبۇز دەچۇ .
ازىرقى وكموت - كەدەي، دىپقان، جۇمۇشچۇلاردىن ءوز وكموتۇ .
وشوندىقتان كەدەي، دىپقان جۇمۇشچۇلاردىن بالدارى بۇل كۇندو
اس - كەر بولۇۇنۇ ءوزدورۇ قالاپت . جانا بۇل كۇندو اس - كەرگە
جالعىز ۇرۇش ءىلىمى ەلە ءۇپروتۇلبۇپت . بۇل كۇندو كۇ قىزىل
اس - كەر جاتقان قىزىل قازارما، مۇرۇنقۇ بادىشا زامانىنداغى قازارماداي
اتقانا ەمەس، بۇتكۇل ءىلىمدى ءۇپروتو تۇرعان مەكتەپ . بۇل
كۇندو قىزىل اس - كەر ۇرۇش ءىلىمىندا، چاربا ءىلىمىندا،
ساپاساتتى دا ءبۇت بىلەت . قىزىل قازارمادان چىققان ادام - وكموت
باشىنا وتۇرۇپ ءىش باشقارۇۇعادا، ءوز چارباسىن مىقتاب جولعو
قوبۇب الۇعادا جاراپت . وشون - ەتىپ، قىزىل قازارمادان تارىپيا
كورۇب چىققان ادام، ءىلىمدۇۇ بولۇپ، ەلىنە باشچىلىق قىلات .

بىزدىن ۇران (يىتەرناتسانال)

تۇر، قارغىش مەنەن تامعالانغان
بۇتۇن دۇنۇپودو اچ-قۇلدار!
قابىناپ، بىزدىن اقىل اچىنغان،
مايدانغا قاندۇۇدا-دابار.

ەسكى دۇنۇپونۇ قۇلاتابىز،
تۇبۇنون تۇرو بىزبۇزۇب.
ەزىلگەن ەلدى جىرعا تابىز،
جاگىدان دۇنۇپۇ تۇرعۇزۇب.

بۇل بىزدىن ەك اقىرقى
جەگىشەر چوڭ مايدان:
يىتەر-ناتسال مەن
كوگورور بار ادام!

ەر كىندىك بىزگە قىپباس-
بادىشا، باتىر، پاپعامبار.
ەركىندىك، تەگدىك كوكتون جالباس،
قورقبوعون بىزدىن قول الار.
وودورموق وپلوسوڭ قۇلدۇقتۇ،
جاشاماق بولسوڭ كەگىرى:
يىلدامات، ءۇپلوت، باس كوورۇكتۇ،
مۇزداتباي ۇرعۇن تەمىردى.

بۇل بىزدىن ەك اقىرعى
جەگىشەر چوڭ مايدان:
يىتەرناتسانال مەنەن
كوگورور بار ادام!
بۇتۇن دۇنۇپونۇن قىزما-كەرى،
جەرگە جالعىز بىزغاناە

دسەبىسىز ەمگەك ەبىز اس-كەرى،
مىتەگە قالباس ەچ نەمە!

ەگەردە چاغيلعان چارتىلداپ،
مىقالچى كوگۇن باسسادا،
ەبىز ۇچۇن جارىق كۇن چارقىلداپ،
تۇشۇرور جاقشى نۇرشوولا.

بۇل ەبىزدىن ەك اقىرقى
جەگىشەر چوگك ماپدان:
ينتەر-ئاتسانال مەنەن
كوگورور بار ادام!

وزگورۇش ماپرامدارىنىن، جاردى-جالچىلاردىن قابۇۇلۇ كۇندورۇنۇن كەلەندەرى:

1. نوپوبۇر 7 سىندە وكتوبۇر وزگورۇشۇ بولدۇ.
2. جانييار 21 يىندە جولدوش لەنين دۇنۇبودون قاپتى.
3. جاتيياردىن 22 سىندە بادىشا پەتيربوردا جالچىلاردى قىردىردى.
4. 8 مارت: بۇتسكۇل دۇنۇبودوگۇ ەمگەكچل ابالدار كۇنۇ.
5. 12 مارت: پىپرەل وزگورۇشۇ.
6. 18 مارت: پارىچ كەمۇنو كۇنۇ.
7. 17 اپرەل: بادىشالەنىسكى دەگەن جەردە جالچىلاردى قىردىردى.
8. ماي 1: بۇتسكۇل دۇنۇپو ەمگەكچل جالچىلاردىن ماپرامى.
9. 6 ۇپۇل س. س. س. ر. بىرلەشكەن كۇن.
10. سەنتەبىردىن بىرىنچى جەكشەبىسى بۇتسكۇل دۇنۇپو جاشتار كۇنۇ.

ГОССТАРСТВЕННАЯ РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
БИБЛИОТЕКА
Кирг. ССР им. Н. Г. ЧЕРНЫШЕВСКОГО

873739

1926- جىلدىن كالەندەرى

مارت					پىرەل					جانىبار					كۈندۈر
27	20	13	6		27	20	13	6		30	23	16	9	2 ىشەنبى
28	21	14	7		28	21	14	7		31	24	17	10	3 جەكشەنبى
29	22	15	8	1	22	15	8	1	25	18	11	4 ئۇپشونبۇ		
30	23	16	9	2	23	16	9	2	26	19	12	5 شەپشەنبى		
31	24	17	10	3	24	17	10	3	27	20	13	6 شەرشەنبى		
	25	18	11	4	25	18	11	4	28	21	14	7 بەپشەنبى		
	26	19	12	5	26	19	12	5	29	22	15	8 جۇما		
يۇن					ماي					اپرىل					كۈندۈر
26	19	12	5		29	22	15	8	1	24	17	10	3 ىشەنبى	
27	20	13	6		30	23	16	9	2	25	18	11	4 جەكشەنبى	
28	21	14	7		31	24	17	10	3	26	19	12	5 ۋەدۇپشونبۇ	
29	22	15	8	1	25	18	11	4	27	20	13	6 شەپشەنبى		
30	23	16	9	2	26	19	12	5	28	21	14	7 شەرشەنبى		
	24	17	10	3	27	20	13	6	29	22	15	8 بەپشەنبى		
	25	18	11	4	28	21	14	7	30	23	16	9 جۇما		
سېنتاىر					اغۇس					يۇل					كۈندۈر
25	18	11	4		28	21	14	7		31	24	17	10	3 ىشەنبى
26	19	12	5		29	22	15	8	1	25	18	11	4 جەكشەنبى	
27	20	13	6		30	23	16	9	2	26	19	12	5 ۋەدۇپشونبۇ	
28	21	14	7		31	24	17	10	3	27	20	13	6 شەپشەنبى	
29	22	15	8	1	25	18	11	4	28	21	14	7 شەرشەنبى		
30	23	16	9	2	26	19	12	5	29	22	15	8 بەپشەنبى		
	24	17	10	3	27	20	13	6	30	23	16	9 جۇما		
دەكەبىر					نوبۇر					وكتوبۇر					كۈندۈر
25	18	11	4		27	20	13	6		30	23	16	9	2 ىشەنبى
26	19	12	5		28	21	14	7		31	24	17	10	3 جەكشەنبى
27	20	13	6		29	22	15	8	1	25	18	11	4 ۋەدۇپشونبۇ	
28	21	14	7		30	23	16	9	2	26	19	12	5 شەپشەنبى	
29	22	15	8	1	24	17	10	3	27	20	13	6 شەرشەنبى		
30	23	16	9	2	25	18	11	4	28	21	14	7 بەپشەنبى		
31	24	17	10	3	26	19	12	5	29	22	15	8 جۇما		

Главлит № 9800

МОСКВА

тир ж 10.000

Книжная фабрика Центрального Издательства Народов Союза ССР Шлюзовая наб., 162

اې اتتارى:

ورۇسچا

قىرغىزچا

جانىبار
پىپىبىرال
مارت
اپرەل
ماي
ئۇپۇن
ئۇپۇل
اعۇس
سەنتەبىر
وكتوبۇر
نوبۇر
دەكەبىر

بىردىن اېى
جالعان قۇران
جىن قۇران
بۇغۇ
قۇلجا
تەكە
باش وونو
اېاق وونو
دۇن اېى
جەتىننن اېى
بەشتىن اېى
ئۇچتۇن اېى

Бер

بەكەر

БУКВАРЬ ДЛ
ВЗРОСЛЫХ

Составил К. ТЫНСТАНОВ

БУКВАРЬ ДЛ
ВЗРОСЛЫХ

На киргизском языке

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СОЮЗА С.С.Р.
Москва, Никольская, 10